

Лора Микова

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
Българска академия на науките
София, България

Езикова култура

ФОРМИ ЗА МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО ПРИ НОВИТЕ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ОТ МЪЖКИ РОД, ЗАЕТИ ОТ АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

В българския език формите за множествено число на едносричните съществителни имена от мъжки род се образуват по правило с окончание *-ове*: *град – градове, стол – столове, скок – скокове*. Това важи и за едносричните съществителни от чужд произход: *акт – актове, бал – балове, бар – барове, диск – дискове* и др.

При някои едносрични съществителни от мъжки род обаче формите за множествено число се образуват с окончание *-и*, което е първично и е служело за образуване на формите за множествено число на всички съществителни от мъжки род, спадащи към старите *-о-* и *-jo-* основи. Днес с окончание *-и* се образуват форми за множествено число само при ограничен брой едносрични съществителни от мъжки род. Това са:

а) съществителните, които означават лица според националния или областния им произход: *влах – власи, грък – гърци, чех – чехи, швед – шведи, шоп – шопи* и др.;

б) около 20 от едносричните съществителни от домашен (славянски) произход: *внук – внуци, вълк – вълци, глист – глисти, гост – гости, зъб – зъби, лъч – лъчи, рак – раци, роб – роби, трън – тръни, храст – храсти* и др.

в) някои от едносричните съществителни от чужд произход: *йон – йони, танц – танци, факт – факти, филм – филми, химн – химни*.

При някои съществителни различните окончания са закрепени за различни значения: *клон – клони* (на дърво) и *клонове* (напр. на банка); *лист – листове* (хартия) и *листа* (на растение). Отделните окончания могат да означават и стилистична разлика: *двор – дворове* и *двори* (поетично). В редки случаи двата варианта са равностойни, напр. *смок – смокове* и *смоци*.

При многосричните съществителни от мъжки род окончанието *-ове* за множествено число е застъпено само при *вятър – ветрове, огън – огньовете* и *център – центрове*.

В съвременния български език навлизат много нови думи от английски, като голяма част от тях са съществителни от мъжки род – едносрични или пък многосрични, в които последната сричка представлява английска дума. Тези заемки много често създават затруднения при образуването на форми за множествено число, като колебанията са между окончанията *-ове* и *-и*.

Така например в Службата за езикови справки и консултации на Института за български език нерядко постъпват въпроси за множественото число на *дрон*. Хората често се заблуждават, че правилната форма е *дрони*, но всъщност думата не е изключение от правилото и като повечето едносрични съществителни от мъжки род в множествено число има окончание *-ове*: *дронове*.

Всъщност и при едносрични съществителни от мъжки род, които отдавна са навлезли в българския език, може да има колебания при избора на окончание *-ове* или *-и*. Например според трети том (1981) на многотомния тълковен *Речник на българския език* думата *гном*, която е заемка от немски, в множествено число има окончание *-и* – *гноми*. В *Официалния правописен речник на българския език* (2012) обаче формата за множествено число е *гномове*. И до днес в писмената и устната практика се срещат различни варианти – и *гноми*, и *гномове*. Но книжовната форма е *гномове*. Друго название на митологично същество – думата *трол*, заета от шведски, също в известна степен създава затруднения при образуването на форма за множествено число – срещат се и *тролове*, и *троли*, като правилното е *тролове*.

Само с окончание *-и* пък се образуват формите за множествено число на навлезлите покрай жанра фентъзи названия на митологични същества: *орк* – *орки* (няма промяна на *к* в *ц*, подобно на *франк* – *франки*, *трак* – *траки*), *елф* – *елфи* (понякога погрешно се употребява *елфове*).

Друг интересен въпрос, постъпил неотдавна в Службата за езикови справки и консултации, се отнася до множественото число на съществителното *флашмоб*, което идва от английското *flashmob* или *flash mob* и съдържа едносричната дума *тов* (*тълна*). В *Речника на новите думи в българския език (от края на ХХ и първото десетилетие на ХХІ в.)* думата е определена като нежелателна, т.е. препоръчва се избягване на употребата ѝ. В примерите има цитат от в. *Монитор*, в който е използвана формата *флашмоби*. Но пък при търсене в Гугъл излизат около 165 резултата за *флашмобове* и само около 65 за *флашмоби*.

С подобна словобразователна структура са следните думи, заети от английски: *саундтрак*, *никнейм*, *уъркшоп*, *фришоп* (от сложните думи *sound-track*, *nickname*, *workshop*, словосъчетанието *free shop*). В *Речника на новите думи в българския език* като форми за множествено число на *саундтрак* са посочени *саундтракове* и *саундтраци* (самата дума е определена като нежелателна), а в *Официалния правописен речник на българския език* присъства само формата *саундтракове*. При останалите множественото число се образува с окончание *-ове*: *никнейм* – *никнеймове*, *уъркшоп* – *уъркшопове*, *фришоп* – *фришопове*. В речевата практика се срещат и форми с окончание *-и*: *никнейми*, *уъркшопи*, *фришопи*, които обаче не са правилни.

При съществителното *лаптоп* (англ. *laptop*) колебания няма – окончанието за множествено число е *-и* – *лаптопи*. В *Речника на новите думи* има две отделни заглавни думи *топ* (англ. *top*) – едната със значение ‘дреха, вид потник, обличан обикновено под друга блуза’, а другата със значение ‘върх, първо място в класация’. Когато *топ* означава вид дреха, има множествено число и формата се образува с окончание *-ове*: *топове*. Срв. и *хотдог* (англ. *hot dog* или *hotdog*) – *хотдози*, *булдог* (англ. *bulldog*) – *булдози*, но: *дог* – *догове*. Всеки случай обаче е различен: много малка е вероятността някой да

каже *булдогове* (в интернет се откриват само един-два случая), но пък *хотдогове* може да се срещне на доста места в интернет.

Други многосрични думи с окончание в множествено число *-и* са *ноутбук* – *ноутбуци*, *бекхенд* – *бекхенди*, *фронтмен* – *фронтмени*, *плейбек* – *плейбеци*. Но: *бек* (краен защитник във футбола) – *бекове*.

Малко по-различен е случаят при многосричните съществителни от мъжки род, които също идват от английски сложни думи или словосъчетания и при които втората съставка се употребява самостоятелно и в българския, например *бодигард*, *билборд*, *сноуборд* – на български има думи *гард*, *борд*, чиито форми за множествено число са *гардове*, *бордове*. Оттук имаме *бодигардове*, *билбордове*, *сноубордове*. Срв. и *джазбенд* – *джазбендове*, *джубокс* – *джубоксове*.

За разлика обаче от *лаптоп* и *хотдог*, които в множествено число имат окончание *-и*, съществителното *саундчек* има окончание *-ове*: *саундчекове*. И тук в български съществува дума *чек* – *чекове* (както *топ* – *топове* и *дог* – *догове*), но окончанието не е *-и*, а *-ове*.

Колебания възникват при съществителните, които идват от английски думи, съдържащи *rod* и *pad*. Според *Официалния правописен речник* думата *айпад*, освен формата за множествено число *айпади*, има и вариант *айпадове*, като препоръчителната форма е *айпади*. По същия начин *айпад* – *айпади* и *айпадове*, като се препоръчва *айпади*. В *Речника на новите думи* се откриват синонимите със значение ‘устройство за управление на видеоигри’ *джойпад* и *геймпад* с дублетни форми за множествено число *джойпади* и *джойпадове*, *геймпади* и *геймпадове*, а също и *шорткът* (англ. *shortcut*) с дублетни форми за множествено число *шорткъти* и *шорткътове*.

Може да се обобщи, че в последно време са навлезли множество съществителни от английски, при които е трудно да се избере окончание за множествено число – дали да бъде *-ове*, или *-и*. Много от тези думи са твърде нови за българския и още не са се превърнали в част от книжовния език. По тази причина те присъстват в *Речника на новите думи* от 2010 г., но много от тях липсват в *Официалния правописен речник*, напр. *шорткът*, *джойпад*, *геймпад*, *флашмоб*. В *Речника на новите думи* те са представени с дублетни форми за множествено число с окончание *-ове* и *-и*.

✉ Лора Микова
mikova.lora@gmail.com